

Neoliberální reformy, nástup asijských ekonomik a integrace postkomunistických zemí

Evropa ve světové ekonomice

2016

Růst produktu na pracovníka 1960-2000 (průměrný roční růst v procentech)

	1960–1975	1975–2000
Británie	1,96	1,86
Francie	3,87	1,67
Německo	3,45	1,21
Itálie	4,40	2,05
Nizozemí	2,78	1,11
Belgie	3,88	1,79
Dánsko	2,07	1,74
Švédsko	2,56	1,15
Norsko	2,62	2,21
Irsko	3,68	4,23
Španělsko	6,47	1,28
Řecko	6,47	1,06
Spojené státy	1,81	1,94

	1951–1960	1961–1970	1971–1980	1981–1990	1992–2000
Spojené státy					
Růst HDP	3,4	4,2	3,3	3,2	3,6
Inflace	2,1	2,8	7,9	4,7	2,6
EU-15					
Růst HDP	4,8	4,8	3,0	2,4	2,1
Inflace	3,6	3,9	10,8	6,7	2,4

Produkt na obyvatele a hodinu práce (procenta)

	1913	1929	1938	1950	1973	2003
Produkt na obyvatele USA=100						
Francie	66	68	73	55	79	73
Německo	69	59	82	41	72	64
Itálie	48	45	54	37	64	66
Británie	93	80	102	73	72	72
Produkt na hodinu USA=100						
Francie	56	-	-	46	74	111
Německo	59	-	-	32	79	98
Itálie	42	-	-	35	78	100
Británie	84	-	-	63	60	83

Nezaměstnanost				
	1950-1973	1974-1983	1984-1993	1994-1998
Británie	2,8	7,0	9,7	8,0
Francie	2,0	5,7	10,0	12,1
Německo	2,5	4,1	6,2	9,0
Itálie	5,5	7,2	9,3	11,9
Nizozemí	2,2	7,3	7,3	5,9
Belgie	3,0	8,2	8,8	9,7
Španělsko	2,9	9,1	19,4	21,8
Západní Evropa	2,6	6,0	9,2	10,7
Spojené státy	4,6	7,4	6,7	5,3
Japonsko	1,6	2,1	2,3	3,4

Inflace				
	1950-1973	1974-1983	1984-1993	1994-1998
Británie	4,6	13,5	5,2	3,0
Francie	5,0	11,2	3,7	1,5
Německo	2,7	4,9	2,4	1,7
Itálie	3,9	16,7	6,4	3,5
Nizozemí	4,1	6,5	1,8	2,2
Belgie	2,9	8,1	3,1	1,8
Španělsko	4,6	16,4	6,9	3,4
Západní Evropa	4,3	11,2	4,5	2,2
Spojené státy	2,7	8,2	3,8	2,4
Japonsko	5,2	7,6	1,7	0,6

Ropné šoky

- Šoky v období **zpomalování** světové ekonomiky 1960-1973 E +4,6% a US +4%; do 1980 jen 2,3% a 1,5%;
- **Levná ropa** podporovala růst:
 - nahradila uhlí (kromě GB) – těžba **citlivá** záležitost;
 - **rozvoj** kapacit **těžby** (Irán, Irák, SA, KUW, LIB), **dopravy** (tankery a terminály); rozvoj **energ.náročných odvětví** (auta, chemie, ropa jako palivo)
 - **kooperace s US (Blízký východ)** – koncese již v 20letech; 1980 25% světové produkce a **80% E spotřeby**;
 - 1968 OPEC pevné ceny, devalvace US (B-W), závislost FRA 72,5% a ITA 78,6%;
- **Ropný šok 1973 – Jomkipurská válka**:
 - OPEC **5% redukce** těžby a **embargo** (US a NED) – kartel; **šok** (z 2,6USD na 11,7USD), **podpora** Arabských **požadavků** (stažení IZR);
 - **Druhý šok 1979 – Iránská revoluce** (70.léta 10x nárůst ceny);
- Šoky: B-W, **inflace 13-15%**, růst **nezaměstnanosti**, stimulace – **fiskální deficit**, sociální neklid, pokles konkurenceschopnosti + nástup **NIC**;
- Dopady na **Světovou ekonomiku** – přesun příjmů k OPEC (malá poptávka), prostředky pro zhoršení **dlužnické pozice** DCs s ISI strategií (ty stojí mimo GATT liberální trendy) – **strukturální přizpůsobení**;
- **Monetární reformy** v AIC;

Primární zdroje energie v západní Evropě (procenta)

	1955	1972
Uhlí	75	23
Ropa	22	60
Zemní plyn	1	9
Jiné	2	8
Vyprodukováno v Evropě	78	35
Dovezeno z mimoevropského regionu (čistý dovoz)	22	65

Reforma státu blahobytu

- Výdaje na sociální programy v 80. letech 30% HDP (US 21% a JAP 18%)
 - vzdalování od **poslání – pojištění** (snižování rizika a marginalizace) -> **snížení motivace**;
 - minimální standard na základě občanství – poprvé možná **existence bez příjmu** mimo solidaritu rodiny, komunity (**neformální sankce**);
 - nižší tlak na výkonnost, na **akceptování konkur. mzdy, nestatusové pozice** bez bonusu;
 - v **kontextu zpomalení**, zhoršení **směnných relací**, nárůstu **konkurence**; posílení **nátlakových skupin** -> aktivní stimulují aktivity ostatních;
 - **mezera** mezi **E a US** (JAP) se rozevírá + penetrace NIC;
- GB reforma (M.Thatcherová):
 - 4letý plán (1979) – **monetární restrikce** (proti inflaci), omezení **veřejného sektoru**, omezení **odborů** – flexibilnější **trh práce**; konfrontace **stávek**;
 - **Pomalé** přizpůsobení – **inflace** 11,9%, zvýšení **úrokových měr** – **posílení libry** a recese; **pokles produktu** o 4,8%, zdvojnásobení **nezaměstnanosti** (10,5%);
 - Uvolnění politiky 1981 (volnější měnová, pokračující fiskální restrikce);
 - Pokles cen ropy a úrokové míry 14%;
 - **Privatizace** a prodej majetku;
 - Teprve pak **zvýšení produktivity** v důsledku deregulace; snížení **podílu veřejných výdajů** pod 40% HDP jen pomalu a v důsledku obnovy růstu;
 - revize sociálního státu v demokratických podmínkách skoro **nemožná**, pokus USA (Reagan) v kontextu studené války a v GB po 30 letech frustrace ze slabého výkonu;

Hospodářský vývoj ve Velké Británii (%)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Růst HDP	2,8	-2,0	-1,2	1,7	3,8	1,8	3,8	3,6	4,4	4,7	2,1
Inflace	13,4	18,0	11,9	8,6	4,5	5,0	6,0	3,4	4,2	4,9	7,8
Nezaměstnanost	4,0	4,8	7,9	9,5	10,5	10,7	10,9	11,8	10,3	8,3	6,4

Výdaje veřejného sektoru

(jako % domácího produktu)

	1960	1967	1973	1980	1981	1982	1995	1999
Spojené státy	27,8	31,2	31,2	33,2	33,5	35,5	34,3	30,1
Japonsko	20,7	22,7	22,1	32,7	33,3	34,8	28,5	38,1
Francie	34,6	39,0	38,5	46,2	50,8	51,9	50,9	52,4
Záp. Německo	32,0	38,2	40,5	46,9	49,3	49,7	46,6	47,6
Británie	32,6	38,5	41,1	44,3	45,3	46,2	42,3	39,7
Itálie	30,1	33,7	37,8	45,6	53,0	54,9	49,5	-

Instituce

- Eichengreen – **stejné instituce**, které byly základem úspěchu po WWII, byly příčinou problému v 70. letech
- Možnosti **extenzivního růstu** (přesun výrobních faktorů, akumulace fyzického kapitálu, přebírání postupů a technologií, produkce známého zboží) vyčerpány – nutnost přechodu na **růst intenzivní** (inovace – nové/neznámé způsoby produkce nebo nové produkty);
- **Velké (státní) E banky** – konzervativní investice do velkých podniků a známých výroby vs. decentralizovaný **kapitálový trh** US (sázka na úspěch, IT);
- **Sociální výdaje** – jistota v období přesunů faktorů do masové produkce – vedla k posílení spolupráce v rámci tripartity vs. překážka pro růst v prostředí vyžadujícím **flexibilitu**;
- **Participace zaměstnanců** na řízení vede ke konzervativnímu přístupu k inovacím, restrukturalizací a zavádění technologií pro zvýšení produktivity;
- **Státní podniky** které byly motorem investic a pokroku – nyní často odkázány na podpory, usilující o protekci, bašta nátlakových skupin.

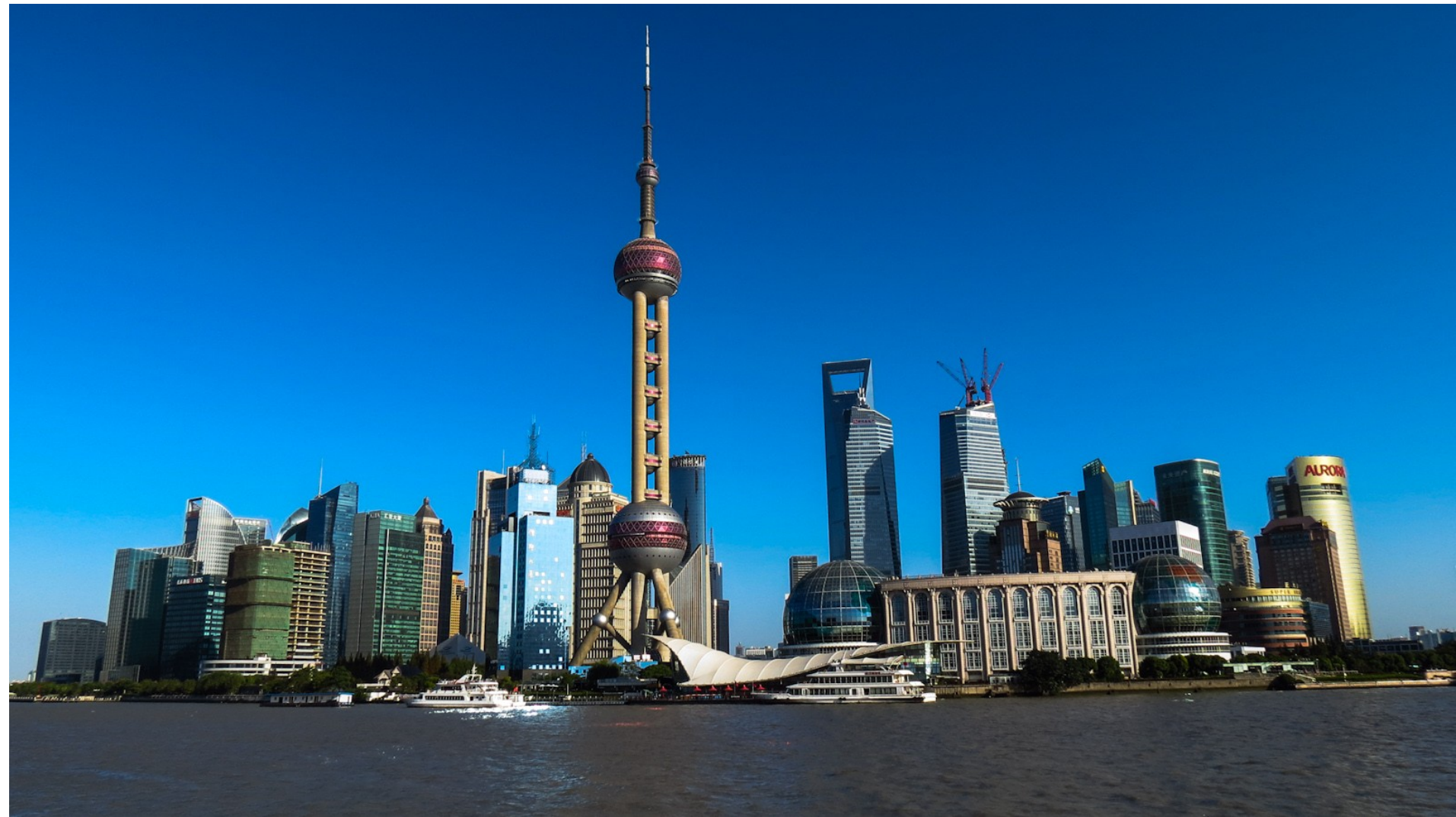
Nástup asijských ekonomik - Čína

- **Rozklad** čínské ekonomiky na začátku 20.st.;
- **Sjednocení nacionalisty**, Kuomitang gen. Čankajška; **komunistická revoluce**; **čínsko-japonská válka** a **občanská válka**;
- Vítězství Mao Ce-tungových **komunistů**, založení **ČLR 1949**; radikální rozchod s hodnotami a institucemi;
- **Malý skok kupředu** (1949-1957): kolektivizace, obilní monopol a omezení pohybu;
- **Velký skok kupředu** (1958-1962): komuny (produkce železa), hladomor;
- Odstoupení Mao Ce-tunga (1959), ultralevicová klika a **Kulturní revoluce** 1966 (vyčištění od kontrarevoluce – rozklad);
- **Reformy** Teng Siao-pching 1978: **socialistická tržní ekonomika**; rodinné farmy, lokální management průmyslu, soukromé MaS podniky; socialistický princip – kolektivní vlastnictví velkých podniků (zisk); cíl **socialismu** – eliminace chudoby; investice z veřejných bank do průmyslu a ELG;
- Od 2000 **zvláštní ekonomické zóny** (tržní ekonomika);
- V 80.letech růst HDP 10%, v 90. letech 7,5%, po roce 2000 v průměru 9,5%;

HDP/obyv. (1990 USD)	1900	1938	1962	1966	1978	2000
	545	562	553	678	979	3,425

Nástup asijských ekonomik - Indie

- **Fabiánský socialismus**: proti imperialistickému kapitalismu i plánované ekonomice SSSR;
- Přísná **kontrola** soukromého sektoru, **zahraničního obchodu** a **investic**; koloniální zkušenost (dělbá práce) -> **nahrazování importů**;
- **Znárodnění bank** a **pětiletky**; specializace na **těžký průmysl** (politická nezávislost); velký veřejný sektor a **subvence** malých podniků i zemědělství;
- Výsledky byly velkým zklamáním;
- **Protržní reformy** v 80. letech Rádžív Gándhí:
 - uvolnění cenových kontrol a snížení daní -> fiskální deficity a schodky obchodní bilance; kolaps klíčového trhu – SSSR + růst cen ropy -> **hrozba bankrotu**;
 - půjčky a **reformy** pod vedením **IMF**; liberalizace FDIs, obchodu a privatizace;
- **Problémem** je neproduktivní zemědělství, neflexibilní trh práce;
 - Malé zapojení do IT, nízký objem obchodu i FDIs.
- **Silné stránky**: rychle roste trh služeb, IT sektor; automobily a generika;
 - mladá, IT gramotná a anglicky mluvící populace;
- HDP/obyv.:1947 – 618 USD; 1991 – 1,290 USD; 2000 – 1,910 USD;

Nastupující ekonomiky a pozice Evropy

- Jak **konkurenceschopná** je (sjednocená) Evropa v období po pádu komunismu?
- Situace ve světové ekonomice:
 - **Jednotná** ekonomická **soustava** (kapitalismus a demokracie);
 - Pokročilá fáze evropské **integrace** (jeden ekonomický subjekt z perspektivy SE);
 - Projevují se **liberální reformy 80. let** (US a WE; LATAM, východní a jižní Asie);
 - Globalizace (?);
 - Nastupují **velké rozvojové ekonomiky** (vs. éra tygrů JVA);
 - Nová **strategická situace** – problematika konkurenceschopnosti; **nulová hra?**

Export - tržní podíl a jeho změna (%)

	Tržní podíl 2005	Změna 1995–2005
EU15	18,4	-1,77
EU25	19,5	-1,33
USA	13,0	-4,41
Kanada	4,2	-0,83
Mexiko	2,7	0,62
Japonsko	9,5	-4,12
Čína	14,1	8,37
Korea	4,3	0,68
Indie	1,5	0,44
ASEAN	8,7	0,13
Rusko	1,4	0,31
Brazílie	1,7	0,31

Vývoj exportního podílu na hlavních trzích (2005) a jeho změna (1995–2005)

	Spojené státy		Japonsko		Čína	
	Podíl	Změna	Podíl	Změna	Podíl	Změna
EU15	20,1	1,17	15,6	-2,32	13,5	-2,02
EU25	20,8	1,53	16,1	-2,06	14,0	-1,82
Spojené státy	/	/	16,3	-9,76	9,0	-1,28
Kanada	16,2	-2,74	1,9	-1,12	1,2	-1,31
Mexiko	10,6	2,29	0,6	0,22	0,3	0,17
Japonsko	10,1	-8,06	/	/	16,6	-1,41
Čína	16,1	10,46	28,8	16,70	/	/
Korea	3,2	-0,43	6,0	-0,32	12,0	5,05
Indie	1,4	0,52	0,6	-0,28	0,8	0,53
ASEAN	7,3	-1,98	14,2	1,04	11,1	4,68
Rusko	0,5	-0,08	0,9	-0,72	1,5	-0,85
Brazílie	1,6	0,33	0,8	-0,30	1,0	0,06

Tržní podíly na světovém exportu podle technologické úrovně (2005) a jejich změna (1995–2005)

	Celkem	HT	MT	LT	RB	PP
EU25	19,62	17,27	24,03	15,75	22,32	9,57
Změna	-1,39	-0,57	-1,32	-3,29	-1,49	-0,84
USA	13,03	14,32	14,65	8,08	11,31	16,17
Změna	-4,35	-7,63	-3,07	-2,29	-3,65	-5,87
Japonsko	9,50	9,51	15,42	4,75	4,93	0,68
Změna	-4,08	-9,26	-5,16	-2,01	-0,58	0,13
Čína	13,96	17,79	8,75	28,16	6,65	5,16
Změna	8,20	13,94	5,53	11,55	3,40	1,03
Indie	1,46	0,39	0,83	3,05	2,65	2,84
Změna	0,43	0,18	0,42	0,68	1,11	0,44
Rusko	1,39	0,36	1,28	0,92	4,21	1,13
Změna	0,36	0,18	0,60	0,35	0,92	-0,35
Brazílie	1,69	0,59	1,57	1,11	2,70	7,12
Změna	0,32	0,36	0,42	-0,08	-0,05	3,69

Struktura exportu podle technologické úrovně (2005) a její změna 1995–2005 (procenta)

	HT	MT	LT	RB	PP
EU25	23,7	42,3	13,8	16,8	2,6
Změna	3,4	1,5	-2,1	-1,5	-1,0
USA	29,6	38,8	10,7	12,8	6,7
Změna	-0,5	4,4	0,2	-1,1	-2,6
Japonsko	27,0	56,1	8,6	7,7	0,4
Změna	-0,6	4,8	-0,1	1,1	0,1
Brazílie	9,4	32,1	11,3	23,7	22,7
Změna	5,4	3,6	-4,0	-8,8	4,4
Rusko	6,9	31,8	11,3	44,7	4,4
Změna	2,7	9,4	1,6	-6,9	-6,1
Indie	7,1	19,5	35,9	26,7	10,5
Změna	2,3	6,1	-4,6	2,6	-6,6
Čína	34,3	21,7	34,7	7,0	2,0
Změna	18,4	2,7	-15,9	-2,1	-3,2
Svět	26,9	34,5	17,2	14,8	5,4
změna	3,1	0,7	-0,3	-1,4	-1,9

Tržní podíly na světovém exportu podle segmentů (2004) a jejich změna 1995–2004 (%)

	Spodní segment		Střední segment		Horní segment	
	2004	změna	2004	změna	2004	změna
EU25	15,3	-2,27	17,5	-1,95	30,0	0,40
Japonsko	7,2	-2,55	10,9	-5,74	14,1	-4,45
Korea	4,8	0,20	5,0	1,38	4,4	0,47
Indie	2,2	0,82	1,4	0,42	0,8	0,36
Rusko	1,5	0,45	2,1	0,58	0,8	0,47
USA	12,1	-4,42	12,7	-4,11	14,4	-3,47
Kanada	4,2	-1,08	5,0	-0,68	3,1	0,16
Mexiko	3,8	-0,37	3,5	1,41	1,6	0,91
Čína	19,5	10,56	9,1	4,84	4,1	2,42
Brazílie	2,0	0,32	2,2	0,21	0,8	0,01
ASEAN	8,7	-1,16	10,3	2,41	8,7	1,43

Struktura exportu podle segmentů (2004) a její změna 1995–2004 (%)

	Spodní segment	Střední segment	Horní segment
EU25	20,6	33,3	46,1
Změna	-3,4	-1,0	4,4
Spojené státy	26,61	38,46	34,93
Změna	-1,52	-1,59	3,12
Japonsko	19,64	42,66	37,7
Změna	3,32	-7,11	3,79
Brazílie	44,99	36,15	18,86
Změna	5,23	-2,38	-2,85
Rusko	45,12	32,34	22,54
Změna	-5,96	-1,53	7,49
Indie	39,18	38,39	22,43
Změna	-7,8	2,76	5,04
Čína	54,01	37,09	8,9
Změna	0,07	-0,96	0,89
Svět	30,46	38,29	31,25
změna	0,49	-0,82	0,33

Příklad integrace a reforem – východní rozšíření

- Příklad dramatické hospodářské a politické reformy;
- Neoliberální reformy – integrace malých a méně rozvinutých ekonomik do dominantní ekonomiky;
- Scénáře:
 - Divergence (nízká přidaná hodnota, nízká tech.náročnost, enklávy, zaostávání živ.úrovně);
 - Konvergence (dotahování se v živ.úrovni i struktuře k lídrovi);
- Předpoklady úspěchu: vybudovaný národní stát, industrializace, solidní úroveň lidského kapitálu;
- Kontext:
 - Diskreditace alternativ k západnímu hospodářskému a politickému systému;
 - Kooperativní politiky západní Evropy (asistence);

Hrubý domácí produkt na obyvatele (PPP, EU27=100)

	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eurozóna	115,4	115,3	114,3	113,7	113,2	112,8	112,2	111,7	110,3
ČR	70,5	68,5	70,4	73,4	75,1	75,8	77,4	80,2	83,0
Polsko	47,8	48,2	48,3	48,9	50,6	51,3	52,3	53,7	55,1
Slovensko	52,1	50,1	54,1	55,5	57,1	60,2	63,5	67,0	70,2
Maďarsko	52,7	56,1	61,3	63,2	63,1	63,2	63,5	62,6	61,6
Německo	122,4	118,5	115,2	116,5	116,4	116,9	115,7	114,7	115,8
Spojené státy	159,8	158,9	151,7	153,7	155,0	156,3	155,4	152,7	151,4

Struktura exportu podle technologické úrovně (2005) a její změna (1995–2005) (procenta)

	HT	MT	LT	Komoditní
EU15				
Podíl v exportu (změna)	23,78 (3,28)	42,54 (1,43)	13,50 (-2,16)	19,44 (-2,16)
tržní podíl (změna)	16,37 (-1,15)	22,82 (-1,94)	14,54 (-3,63)	29,90 (-2,67)
NMS				
Podíl v exportu (změna)	22,20 (10,09)	38,32 (7,30)	18,95 (-4,82)	19,87 (-16,36)
tržní podíl (změna)	0,90 (0,58)	1,21 (0,63)	1,20 (0,34)	1,99 (0,34)

Objem exportu, jeho struktura podle segmentů (2005) a změna (1995–2005) (miliony eur a procenta)

	Dolní segment	Střední segment	Horní segment
EU15 – export (mil. EUR) (změna 1995–2005)	204 677 42,1 %	345 629 60,3 %	484 238 82,9 %
- segment	19,8 -3,3 %	33,4 -1,1 %	46,8 4,4 %
- tržní podíl	13,0 -3,9 %	17,5 -2,0 %	30,1 -0,2 %
NMS – export (mil. EUR) (změna 1995–2005)	19 733 84,3 %	16 453 263,3 %	18 210 378,2 %
- segment	36,3 -19,9 %	30,2 6,5 %	33,5 13,5 %
- tržní podíl	1,3 0,0 %	0,8 0,4 %	1,1 0,7 %